

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของ เรื่องที่วิจัยที่มีต่อการพัฒนาชุมชน

ในสมัยโบราณ สังคมไทยมักมีความคิดที่เกี่ยวกับผู้หญิงไปในทางองที่ว่า ผู้หญิงมีสถานภาพและบทบาทที่ด้อยกว่าชาย สังคมมักจัดผู้ชายไว้ในฐานะผู้นำ และผู้หญิงเป็นผู้ตาม การแสดงบทบาทของผู้ชายมักเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่อยู่นอกบ้าน ส่วนผู้หญิงต้องรับภาระการทำหน้าที่ภายในบ้าน เช่น การหุงหาอาหาร การทำความสะอาดบ้าน การดูแลรักษาสุขภาพของบุตร สังคมได้ขีดคั่นหน้าที่ระหว่างเพศไว้ค่อนข้างชัดเจน ทำให้ผู้ชายมีโอกาสได้ท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆ ได้เรียนรู้ศึกษาสามารถแสวงหาความจริงก้าวหน้าให้กับตนเองได้จากการกำหนดหน้าที่ดังกล่าวทำให้ผู้หญิงต้องอยู่กับเหี่ยวเฉากับเรือน ด้อยโอกาสทางการศึกษา ถ้าเป็นผู้หญิงชนบทด้วยแล้วสังคมได้เพิ่มหน้าที่การทำงานในไร่นาเข้าไปด้วย ดังนั้นถ้าพิจารณาในรายละเอียดแล้วผู้หญิงต้องรับภาระหน้าที่ที่หนักกว่าผู้ชาย คือ ทำทั้งงานบ้านและการประกอบอาชีพนอกบ้าน การที่สังคมมีทัศนคติและค่านิยมในลักษณะดังกล่าวนี้เพราะได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย โดยผ่านทางศาสนาพุทธและพราหมณ์และวัฒนธรรมจีน ซึ่งในวัฒนธรรมทั้ง 2 นี้มีแนวคิดเกี่ยวกับสตรีในลักษณะที่ว่าสตรีมีสถานภาพต่ำกว่าบุรุษมาก ดังนั้นข้อจำกัดทางประเพณีและโอกาสทางการศึกษาจึงทำให้สถานภาพของผู้หญิงด้อยกว่าชาย

ต่อมาเมื่ออิทธิพลทางวัฒนธรรมของตะวันตกเริ่มแผ่ขยายเข้ามาในสังคมไทย เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้นมา ทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับผู้หญิงเริ่มเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงเริ่มมีบทบาทในสังคมภายนอกมากขึ้น ผู้หญิงมีโอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้น แม้จะจำกัดอยู่ในราชสำนักในระยะเริ่มแรก และขยายขอบเขตออกสู่สามัญชนทั่วไปอย่างกว้างขวางในเวลาต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาเมื่อ พ.ศ. 2464 และต่อมาได้มีการจัดตั้งสภาการศึกษาขึ้นหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้มีการวางแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479,

2503 และ 2520 โดยกำหนดความมุ่งหมายที่จะให้เยาวชนชายหญิงได้มีโอกาสได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน อย่างน้อยจะได้รับการศึกษาในโรงเรียนจนจบการศึกษาคณะบังคับ จึงนับว่าพระราชบัญญัติและแผนการศึกษาชาติได้วางรากฐานสำหรับการขยายตัวในโอกาสทางการศึกษาของผู้หญิงในระยะเวลาต่อมา

จากโอกาสทางการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น และทัศนคติและค่านิยมที่ยอมรับบทบาทของสตรีในสังคมที่มีความเท่าเทียมกับผู้ชาย ทำให้ผู้หญิงเริ่มเข้ามามีบทบาทในการประกอบอาชีพนอกบ้าน โดยอาศัยความรู้ที่ได้จากการศึกษาเป็นพื้นฐานในการแสวงหาความก้าวหน้าในการทำงานด้านต่างๆที่ทัดเทียมกับชาย เช่น ตำแหน่งอาจารย์ในมหาวิทยาลัย และยิ่งในสังคมปัจจุบันที่ผู้หญิงต้องออกมาทำงานนอกบ้านมากขึ้น โดยเฉพาะในสังคมเมือง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงในครอบครัวเปลี่ยนไป กล่าวคือ ผู้ชายอาจต้องช่วยรับผิดชอบทำงานบ้านเลี้ยงดูบุตรเพิ่มมากขึ้น และในช่วงที่ผู้ชายตกงานก็อาจจะต้องให้ฝ่ายภรรยาหาเลี้ยงด้วยซ้ำไป อย่างไรก็ตามผู้หญิงในชนบทก็มิได้มีบทบาทและสถานภาพที่เปลี่ยนแปลงไปมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิงในสังคมเมือง ดังรายงานการศึกษาสถานภาพปัจจุบันของสตรีไทย ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2523 ซึ่งชี้ว่าผู้หญิงที่อยู่ในเขตเมืองมีโอกาสทางการศึกษามากกว่าผู้หญิงชนบท ดังจะเห็นได้ว่าผู้หญิงในชนบทก็ยังต้องทำหน้าที่ทั้งภายในครอบครัวและการประกอบอาชีพในไร่นา ซึ่งรวมเวลาการทำงานทั้งปีถึง 3,894 ชั่วโมง ในขณะที่ผู้ชายซึ่งรับผิดชอบงานในไร่นาเพียงอย่างเดียวมีชั่วโมงการทำงานเพียง 2,294 ชั่วโมง ในฐานะภรรยาผู้หญิงในชนบทไทยมักจะทำหน้าที่ควบคุมค่าใช้จ่าย ดูแลความเรียบร้อยของบ้านเรือน และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของครอบครัว-การจัดการทรัพย์สินเท่ากับสามี และในฐานะบุตรสาวผู้หญิงชนบทอาจต้องออกจากโรงเรียนตั้งแต่อายุน้อยๆ เพื่อช่วยพ่อแม่ทำมาหากินในไร่นา หรือไม่ก็อพยพเข้ามาทำงานในเขตเมือง

สำหรับในด้านการเมืองการปกครองนั้น อาจกล่าวได้ว่าผู้หญิงในสมัยโบราณแทบจะไม่มีโอกาสเลย นอกจากการแสดงบทบาทของวีรสตรีไทยในการต่อสู้กับศัตรูที่มารุกราน แต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ผู้หญิงได้มีบทบาททางการเมืองมากขึ้นตามลำดับ ไม่ว่าจะเป็นฐานะของผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนราษฎร และผู้แทนราษฎรที่เป็นผู้หญิงคนแรกได้แก่ นางอรพินท์ ไขยกาล จากจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้รับเลือกในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2492 และใน

การเลือกตั้งครั้งล่าสุด (วันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2531) ปรากฏว่ามีผู้หญิงได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 10 คน นอกจากนี้ในระดับท้องถิ่นหลังจากที่มีการแก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 ในปี พ.ศ. 2525 ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีสิทธิสมัครเข้ารับการเลือกตั้งเป็นผู้นำท้องถิ่นในตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน และอาจได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้นำในท้องถิ่นอื่นก็ได้ ปรากฏว่าผู้หญิงให้ความสนใจเป็นอันมาก จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2528 พบว่าผู้หญิงดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชน (ผู้นำทางกร) ถึง 613 คน นับว่าเป็นนิมิตหมายที่ดีสำหรับการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงที่ดีขึ้น และยังเป็นการเข้าไปมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาในฐานะผู้นำชุมชน ซึ่งผู้หญิงอาจมีแนวคิดและกลยุทธ์ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนที่แตกต่างไปจากแนวคิดที่อาจนำไปสู่การแก้ปัญหาสำคัญของชุมชน เพราะดังได้กล่าวในตอนต้นที่ผู้หญิงมีบทบาทในกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกครอบครัว ดังนั้นคณะผู้วิจัยคาดว่าผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนที่นักพัฒนา สถาบันต่างๆ ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน และอาจใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและการดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้ต่อไป

นอกจากนี้ถ้าพิจารณาในด้านการพัฒนาสตรี และการปลุกจิตสำนึกของสตรีชุมชน ให้นับถึงศักยภาพของตนเองในการเป็นผู้นำและการดำเนินการพัฒนา การศึกษาวิจัยเรื่องนี้จะช่วยชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้นำชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ดำเนินการพัฒนามองเห็นประเด็นที่จะนำไปใช้ในการวางแผน และดำเนินโครงการเพื่อให้สตรีเข้ามามีส่วนในการพัฒนามากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

เพื่อศึกษากำนันและผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้หญิงในประเด็นต่อไปนี้

1. กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่ง
2. ปัจจัยที่มีส่วนทำให้บุคคลตัดสินใจเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำ
3. แนวคิดในการพัฒนาชุมชน
4. กลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชน
5. ปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่และแนวทางแก้ไข